

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— per jaar, buitenland f 4,60 per jaar.
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.
Contrib. Luisterkr. f 1,— . Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

WAGENINGEN—26 MEI

Het is misschien wat overdreven nu al van een traditie te spreken, maar dat de inter-gewestelijke Landdag van het Humanistisch Verbond nu al voor de derde keer op Hemelvaartsdag zal plaats vinden, begint er toch wel een beetje op te lijken. Begonnen als een proefneming in 1958 in Emmeloord en, aangemoedigd door het succes, voortgezet in Emmen, is er alle reden om dit experiment tot een jaarlijks terugkerend hoogtepunt in het leven van het Verbond te maken.

Ditmaal is de uitnodiging van het gewest Gelderland uitgegaan en de gemeenschap Wageningen heeft mede de organisatie ter hand genomen. Alle voorwaarden voor het welslagen zijn aanwezig: een prachtige moderne zaal in de Junushoff, de mogelijkheid om bezoeken te brengen aan de verschillende instituten van de Landbouwhogeschool of in de prachtige omgeving te wandelen, het aanknopen van nieuwe vriendschappen of de kennismaking van vorige keren te vernieuwen en een, zoals van deze bekende radio-

spreker niet anders dan verwacht kan worden, kernachtige een geestige toespraak van Dr. van Rijsinge. En dan voor de kinderen, die ook vorige malen in flinke getale aanwezig waren, een toneelvoorstelling.

Buitenstaanders denken nog al eens, dat het moderne humanisme maar een zwaarwichtige aangelegenheid is. „Niets voor mij” zeggen ze dan, die lui praten altijd maar en lachen is er niet bij. De leden weten gelukkig wel beter, maar in de opgewekte sfeer van zo'n Landdag ontbreken de humor en de vreugde beslist niet, waaraan in voorafgaande jaren ook het bijzonder mooie weer heeft meegewerkt.

Voor dit laatste kunnen we niet instaan. Maar wie een gelegenheid zoekt om in een ongedwongen, maar toch stijlvolle sfeer iets meer van het humanisme en de mensen, die zich humanist noemen, te weten wil komen, heeft daar in Wageningen een prima gelegenheid voor. Komt u ook eens aanwippen, u bent van harte welkom.

bezoekt op hemelvaartsdag 1960 landdag wageningen in „junushoff”

Openingsrede door Dr. C. van Rijsinge, kleurenfilm, declamatie, naar keuze excursies, landbouwhogeschool, wandelen of gespreksgroepen (voor kinderen toneelstukje).

Deelnemerskosten (inclusief 2 consumpties) f 1,50 per persoon.

Inlichtingen bij: Secr. Gew. Gelderland v.h. Hum. Verbond, p/a Mej. J. M. Alberts, Zutphenseweg 72, Lochem.

DE BESTE WERELD DIE MOGELIJK IS

Multatuli vertelt ergens van een vader die met zijn zoontje aan het wandelen is op een mooie voorjaarsmorgen: Kijk eens, zegt de vader, hoe goed alles in de wereld toch ingericht is. Bloem en blad komen uit, de wormen woelen de aarde los en dienen tot voedsel aan de vogeltjes; deze koesteren zich in de zon en verkondigen met hun gezang de goedheid van de schepper. En dan vraagt het zoontje: Vader, zingen de wormen ook mee? In dit zure grapje wordt heel doeltreffend de draak gestoken, met een soort redenering, waarin van een beperkt gezichtspunt uit het nut van alles in de wereld kan worden aangetoond. De achttiende-eeuwse filosoof Leibniz ging nog verder in deze zin door zogenaamd te bewijzen dat in onze wereld alles op de best mogelijke wijze toegaat: Tout va pour mieux dans ce meilleur des mondes possibles. (Alles keert zich ten goede in deze beste van alle mogelijke werelden).

Wij zullen dat zo licht niet meer zeggen. Integendeel, wij maken ons weinig illusies over onze wereld en we zijn eerder geneigd de nadruk te leggen op de onvermijdelijke tekortkomingen in ons bestaan. Ons levensgevoel is eerder pessimistisch dan optimistisch, onze levensvisie is eerder tragisch dan zelfbewust. Toch zullen we moeten klaar komen met het leven en de wereld, ook als we niet geloven in een God die zich persoonlijk met ons bemoeit en alles ten beste keert.

De ervaring leert trouwens dat ook niet godsdienstige mensen met het leven zoals het is verzoend kunnen raken en in vrede kunnen sterven. Ook zij weten dat het menselijk bestaan onvolmaakt is en dat we het leed niet kunnen ontlopen: het stelt zich onvermijdelijk op onze weg, zowel in de maatschappij als in ons persoonlijk leven. En dan schuilt de moeilijkheid niet zozeer in de onontkoombare lotgevallen, waarmee ieder te maken krijgt: tegenslag en miskenning, verguizing en harteloosheid, ziekte en dood zelfs, al hebben velen het daar al moeilijk genoeg mee maar de meeste moeite kost het ons klaar te komen met de soms onbegrijpelijke opeenstapeling van verdriet en lijden die ons kunnen brengen aan de rand van een vertwijfeling en wanhoop. Als ons als Job op de mestvaalt alles ontvallen is, waar vinden we dan nog kracht en troost?

Zeker, het kan een bevrijding zijn geen persoonlijke God aansprakelijk te hoeven stellen voor onze ellende en niet te hoeven worstelen met de vraag waaraan we dit verdiend hebben of waarom we zo iets onverdiend moeten ondergaan. Maar toch zullen we blijven zoeken naar een zin, naar het nut om zo te zeggen, van wat we ondervinden. Het is wel te begrijpen dat het noodlot blind is en dat het zijn slagen soms allemaal op één hoofd laat vallen, maar het is zo moeilijk daarmee klaar te komen als we zelf aan de uiterste grenzen gekomen zijn van vertwijfe-

ling angst en pijn, als we staren in de grauwe leegte; door onverantwoordelijkheid van anderen of zonder iemands toedoen. Het enige dat we dan bedenken kunnen is dat we niet het laatste weggooien dat ons nog gelaten is; ons eigen mens-zijn; het enige dat we doen kunnen is in de smalle ruimte van ons bestaan nog te kiezen tussen de mogelijkheid ons mens-zijn te bevestigen en daarin vrede vinden of het te verwerpen en daardoor juist alles zinloos te laten worden. Er is nog iemand die uit ons lijden moed vat, er is nog iemand die op ons wacht. We zijn opgenomen in een onzichtbaar netwerk dat ons met duizenden draden aan anderen bindt. We zijn niet alleen.

Dit is geen doekje voor het bloeden, zoals men dat noemt, en geen wereldvreemd idealisme; maar de enige uitweg als alle wegen van de sleur versperd zijn. Er is geen andere weg. En ook in het dagelijks leven, als u schijnbaar zoveel kanten uitkunt, is het eigenlijk de enige weg. We kunnen de leegte, de verveling, de zinloosheid, niet ontlopen in de vlucht naar sensatie en avontuur, want we nemen overal onszelf mee. Het wonder komt niet, tenzij wij het zelf voorbereiden. Door het werk te doen dat onze hand vindt en daardoor deel te krijgen aan de werkelijkheid en door ons open te stellen voor de ander en daardoor aansluiting te vinden bij de gemeenschap. Doordat de mens oog krijgt voor wat een ander beweegt en aandacht leert opbrengen voor werk dat hem bindt aan de samenleving krijgt het leven betekenis voor hem. Dan kan zich soms ook het wonder voltrekken dat hij merkt dat ook de ander hem niet loslaat en hem verlost uit de eenzaamheid. Menselijkheid, humanisme, betekent niet alleen, dat de mens weet aangewezen te zijn op zijn menselijke vermogens bij de oplossing van zijn moeilijkheden, maar ook dat zijn mens-zijn pas als medemens-zijn zin krijgt en daarin zijn voltooiing vindt. Als Robinson Crusoe kan hij niet leven, hoe vaak hij ook in zijn teleurstelling zich aan dat droombeeld vastklampt. Maar dan is het ook de enige mogelijkheid dat hij daaruit de konsekwenties trekt.

Wij zien de mens als een wezen dat kiezen moet, echt kiezen, d.w.z. in het besef van meer dan één echte mogelijkheid. Hij kan zich als het ware even buiten zichzelf plaatsen en zich indenken wat elk van die mogelijkheden, die zich in de dagelijkse praktijk voordoen betekent. Hij heeft bewustzijn van zichzelf, zoals hij daar staat voor de beslissing. Maar dit zelfbewustzijn is tegelijk het bewustzijn van de ander, die eerbiediging vraagt van zijn mens-zijn zoals zich dat in zijn keuze uitdrukt. Zo zijn mensen over en weer verbonden door de beslissingen waarin zij het gegeven van hun mens-zijn uitdrukken. De mens grijpt in het leven van anderen door zijn beroepskeuze, zijn huwelijk, zijn werk en zijn partijkeuze,

en door zijn doen en laten in de dingen van de dag. Zo slaan we gezamenlijk de richting in waarnaar ons menszijn heen wijst en die we pas leren kennen door in onze dagelijkse beslissingen met en voor elkaar verantwoordelijkheid te dragen. Dat is geen automatisme, waaraan we ons niet onttrekken kunnen, zoals de dieren gedreven worden door hun kuddeinstinct of roofinstinct of andere instincten, maar vrije keuze, waardoor we werkelijk wat we zijn. Maar wat is de zin van die vrijheid?

Men kan eigenlijk alleen maar over de zin van iets spreken als men het doel er van kent. Een middel heeft zin als het dient voor het doel waarvoor het gebruikt wordt. Het heeft zin op een spijker te timmeren als 't de bedoeling is hem ergens in te krijgen. Het is zinloos er op te slaan als men hem juist uit een plank wil hebben. Maar wat is het doel van ons bestaan? Dat weten we niet. Maar de ervaring leert ons dat het onverdragelijk is, tenzij het op een bepaalde manier geleefd wordt. Dat geeft ons een vermoeden van de richting waarheen het wijst. Het is arm en kil en kwetsbaar, naarmate het de mens meer om zichzelf gaat. Als hij puur voor zichzelf alles bereikt heeft waarnaar hij verlangde, dan moet hij zich wel afvragen: En wat dan nog? Waar zal hij de kracht vinden om de dood onder het oog te zien, als het niet is uit het besef dat hij ten volle geleefd heeft. En ten volle leven betekent leven in samenhang met de ander en het andere. Dat vergt niet dat men zichzelf uitwist, maar dat men zijn eigen betrekkelijkheid beseft, d.w.z. dat men zich betrokken weet op de totaliteit van het bestaan. Die totaliteit reikt niet voor ieder even ver. Voor sommigen is het een heel klein wereldje waarin zij leven; anderen zijn zich bewust op te duiken uit een netwerk van kosmische samenhangen; velen leven ergens daar tussen in. Maar beslissend is dat de mens uitbreekt uit de cel van de zelfzucht en zich deel weet van een geheel waar zonder hij niet leven kan en dat zonder hem anders zou zijn.

Als men dit religieus humanisme wil noemen, zoals vele humanisten over de hele wereld wel doen, dan kan dat niet betekenen, dat de wereld in het groot gezien toch eigenlijk best en rozig zou zijn. Dat kan niet, want zo is de wereld niet. De wereld wordt geteisterd door verwoestende krachten, ook al kan soms de wet die deze krachten beheerst

ons een indruk geven van harmonie. Maar het is de harmonie van het geweld; geen lieflijke droom, maar ontzettende werkelijkheid. Toch horen we bij de werkelijkheid, waarin we een stukje menselijkheid in stand trachten te houden. En de kracht daartoe ontnemen wij juist aan dat deelgenootschap in die menselijkheid, die onze poginkjes oneindig te boven gaat. In de kostelijke en onmisbare ogenblikken van stilte temidden van het tumult doordringt ons de verwachting, het vermoeden, het vertrouwen, dat het stukje menselijkheid waaraan wij werken zin heeft; tenminste voor de mens, die zichzelf daarin en daardoor in vreugde en leed, in geluk en nood verwerkelijkt.

Naar die mens keren we altijd weer terug. Want daarom gaat het ons. Niet om een abstract idee, noch om een toch ondoorgrondelijke toekomst, maar om een leefbaar bestaan voor de mens van nu. In dit opzicht wil het humanisme een alomvattend antwoord geven op de vragen van de werkelijkheid. In die zin is het een levensovertuiging die naast godsdienst en communisme een eigen levensvorm en een eigen mensbeeld aan de orde stelt. Men spreekt wel van gelovigen en ongelovigen. En niet ten onrechte, want gelovigen leven vanuit hun geloof in een heil dat niet hier en nu te vatten is, ook al breekt er, menen zij, nu en dan iets van door in het leven van alledag. Maar in een andere zin zijn ook humanisten gelovigen. Ook dit geloof valt niet te bewijzen in de strikte zin van het woord. Maar het wortelt ergens in de ervaring van wat menselijk leven pas werkelijk mogelijk maakt. Daaruit ontspringt een levensovertuiging die zich in woorden benaderen laat, die in daden wordt uitgedrukt en die in een bepaalde wijze van zijn, zij het gebrekkig wordt verwerkelijkt. Laten die woorden hun overtuigingskracht ontnemen aan de echtheid van de ervaring die er mee wordt benaderd, laten die daden uitdrukking geven aan de toewijding waarmee het leven geleefd wordt en laat dat zijn iets verwerkelijken van datgene wat nog het beste wordt weergegeven met het ontoereikende, maar alomvattende woord: menselijkheid, humanisme. Dat heeft de wereld broodnodig.

Ik hoop, dat U aan mijn woorden iets gehad heeft.

Dr. J. P. VAN PRAAG

kinderkamp

De buitenwerk-commissie van het Humanistisch Verbond organiseert in de week van 13 t/m 20 augustus, zoals reeds een reeks van jaren een kinderkamp in Elspeet, voor kinderen van 10 t/m 12 jaar.

De prijs bedraagt f 39,50 incl. f 2,— zakgeld. Dit kamp, waar de kinderen volop kunnen genieten en zij op de hoogte worden gebracht van de flora van de Veluwe, geniet reeds een uitstekende reputatie. Aanmeldingen: Centraal Bureau Humanistisch Verbond - Oudegracht 152 - Utrecht.

FEESTEN

Wij hebben weer een paar feestelijke weekjes achter de rug. Behalve de algemene feestelijkheden heb ik persoonlijk nog een stuk of wat bij gehad en ik moet zeggen: het is weer welletjes. Want ik heb het niet op het massale gefeestvier. Ik ben een slecht fuiver en meen, dat ik dat met een groot aantal landgenoten gemeen heb. Een mijner geliefde dichters heeft reeds lang geleden meegedeeld, dat hij bij het horen van een waldhoorn of wel een turkse trom zo bitter wenen moest. En hij wist zelf niet waarom. Welnu, als het niet onbescheiden is, wil ik mij in dit opzicht met deze dichter vergelijken. Ook ik heb de neiging bij veel feestgedruis ietwat weemoedig te worden, nogmaals, ik meen bespeurd te hebben, dat vele landgenoten, ongeacht hun politieke- of levensovertuiging deze neiging met mij delen.

Neem nu bijvoorbeeld het carnaval. Ik vind dat een bijzonder grove loltrapperij. Bij veel zwak en sterk alcoholische dranken worden er grollen verkocht, waarbij damesondergoed en de stofwisseling een belangrijke plaats bekleden.

Het is mij bekend, dat een korte alinea als de voorgaande sommige mensen ernstig kwaad kan maken. Zij zien daarin een voortzetting van de geringe achting, die men in het verleden de Generaliteitslanden toedroeg en zelfs een uiting van antipapisme. Tegen zulke beschuldigingen wil ik mij niet eens verdedigen, want dat helpt toch niets. Maar er zijn andere carnavalgangsters, die weliswaar nog niet helemaal kwaad worden, maar toch met een versnelde polsslag dit jaarlijkse lolfeest in bescherming nemen. Zij hebben hele theorieën opgebouwd, die moeten antonen, dat het carnaval de psychische gezondheid zou bevorderen en in diepste zinnen een losgooien van de remmen is, waartoe slechts zeer wijze en levenslustige mensen kunnen komen.

Als oud-bewoner van het zuiden des lands ben ik dan geneigd hierop te antwoorden met: „Je meent het?”

Het eigenaardige is, dat velen het menen, maar dat nog meer mensen deze theorie, die naar ik meen een jaar of dertig, veertig oud is, zomaar napraten. De carnavalisten zijn namelijk in de twintiger jaren tot de aanval overgegaan en sindsdien behoort het tot de goede toon om dit feest der grove grollen af te schilderen als een superieure uitspanning.

Maar ook op Koninginnedag kan ik moeilijk in de ware stemming komen. Daaruit mag men niet afleiden, dat ik de dynastie geen goed hart toedraagt. Ik wil niet verhalen, dat ik in een uitgesproken republikeins milieu ben opgegroeid. Hoedjes, sjerpen of toeters zijn nimmer mijn deel geweest. Maar wel gingen we 's avonds naar het vuurwerk kijken, want dat scheen nog juist met onze beginselen te verenigen. Hoe-

wel het mij bekend is, dat in meer rechtzinnige kringen het vuurwerkbezoek wel eens tot een royementsprocedure heeft geleid.

De slinger der geschiedenis heeft echter bewerkstelligd, dat mijn eigen kinderen herhaaldelijk met leuke hoedjes getooid waren en de lendenen omgord hadden met vaderlandse kleuren. Zodat ik maar wil zeggen, dat de ontwikkeling niet aan mij voorbij is gegaan. En toch kan ik de ware pret maar niet te pakken krijgen.

Als ik langs de kramen loop met zuur en zout, als een snaakse knaap mij nu en dan een balletje, bevestigd aan een elastiek, in het gelaat werpt, als ik boeienkoningen en slangenmensen zie en de negocianten, die iedereen en alles willen versieren met hun speldjes en als ik daarbij dan de drommen van vaders en moeders zie, die met hun doodvermoeide kinderen naar de drukte lopen te kijken, dan moet ik zo bitter wenen en ik weet zelf niet waarom.

En eigenlijk ben ik bang, dat de kinderen met de toeters en de mutsjes het zelf ook niet zo lollig vinden. Toen ik op de feestelijke dag het gebouw verliet, waar ik mijn brood verdien, stonden er drie jongetjes, respectievelijk met een fezeje, een kegelvormig veelkleurig puntmutsje en een zeer klein kaasbolletje, voor de deur te wachten. Het fezeje vroeg, of zijn vader nog binnen was. Ik antwoordde, dat ik het niet wist, maar dat hij binnen wellicht nadere inlichtingen kon inwinnen. Daarop zei hij met een ongelukkig gezicht: „Maar ik kan toch niet binnen gaan met dat gekke petje!” Ik heb hem er toen op gewezen, dat hij het petje een ogenblik zou kunnen afzetten. Daar was hij zelf nog niet op gekomen, maar het was te zien, dat hij heel opgelucht was, een aanleiding te hebben om zich van zijn feeststoot te kunnen ontdoen.

Ik wil maar zeggen: zo'n kind denkt natuurlijk, dat het moet. Dat er nu eenmaal één rottag in het jaar is, waarop men als kind een leuk mutsje op het hoofd dient te zetten en de ganse dag voor gek moet lopen. Misschien denkt het kind ook nog, dat de Koningin er verdriet van zou hebben, als hij het naliet.

Later, tot beter inzicht gekomen, zal het de feestdrukke vermijden en thuis blijven zitten, tot alles weer voorbij is. En als het tegen zijn zin bij ongeluk in het gewoel verzeild geraakt, zal het zich herinneren hoe het zelf eens moe en dorstig meebetaalde aan de cijns van het nationale feest.

Nee, wij zijn geen vrolijke broeken. Wij zijn veel beter in het plechtig herdenken. De nationale herdenking is altijd een stijlvolle gebeurtenis, maar het bevrijdingsfeest is na 1945 ook nooit meer goed uit de verf gekomen. Alleen om daarna feest te kunnen vieren zou ik echter toch liever geen derde wereldoorlog hebben.

H. H.

lezingen voor de radio

zo. 15 mei VARA 9.45 uur Dr. D. H. Prins: „Een briefwisseling”.

zo. 22 mei VARA 9.45 uur Prof. Dr. G. Stuiveling: „Uit humanistisch oogpunt”.

zo. 29 mei VARA 9.45 uur Mr. H. B. J. Waslander: Geloof en ongeloof; Kerk of geen kerk.